

BEWAAR HET PAND

Uitgave tot bevordering van de handhaving der oude Gereformeerde beginselen
verschijnt eens in de veertien dagen

KOMMISSIE VAN REDAKTIE:

Ds. G. Blom, Meerkkerk; Ds. H. C. van der Ent, Dordrecht-Centrum; Ds. R. Kok, Soest; Ds. H. van Leeuwen, Driebergen; Ds. D. Slagboom, Katwijk aan Zee; Ds. M. C. Tanis, Sliedrecht-Centrum; Ds. M. Vlietstra, Bunschoten; A. Beukers, Alphen a.d. Rijn; J. van Heteren, Sliedrecht-Centrum en Joh. van der Lee, Alphen a.d. Rijn.

REDAKTIE :

Ds. G. Blom, Prinses Marijkeweg 13,
4231 BP Meerkkerk. Telef. 01837-1357

ADMINISTRATIE:

A. Beukers, Toussaintplein 20, 2406 XL Alphen a/d Rijn, tel. 01720 - 74202, postrek. 70.43.50, t.n.v. de administrateur van „Bewaar het Pand” te Alphen a/d Rijn.
Abonnementsprijs f 10,- per jaar. Abonnementsprijs voor de Verenigde Staten en Canada 5 dollar per jaar. Advertenties f 0,25 per mm. Bij kontrakt korting.

MEDITATIE

Uitkomst in nood

.....Gaaf tot Jozef, doet wat hij u zegt.....

Genesis 41 : 55b.

Om deze tijd van het jaar is het Biddag voor gewas en arbeid. Het is goed een aparte dag af te sonderen om de noden, ook van het dagelijkse leven, voor Gods Aangezicht neer te leggen. De Heere is er niet te groot voor om te horen naar het gebed om de vervulling van de noden van het tijdelijk bestaan. Helaas zijn wij er vaak wel te groot voor ! De mens gaat aan God voorbij. We zien het in onze tijd. De omstandigheden zijn niet rooskleurig, waaronder we Biddag houden. We maken een grote wankeling mee in het economische leven. Veel bedrijven zijn in moeilijkheden, moeten zelfs sluiten. Er moet „loon” ingeleverd worden. De moeilijkheid daarbij is dat in feite ieder vindt dat dat inleveren een ander geldt en niet zichzelf. Het aantal werklozen neemt bij de dag toe. En het ergste bij deze omstandigheden is dat men niet buigt onder de Heere. De verootmoediging onder Gods Hand blijft uit. Men spreekt daar zelfs liever niet over. Inkeer en wederkeer zijn vreemde klanken geworden. Men zoekt uitkomst, maar buiten God.

Hoe hoogst actueel is het woord dat uit de mond van de heidense Farao eenmaal geklonken heeft ! Het bevat een boodschap voor onze tijd. „Gaaf tot Jozef en doet al wat hij zegt.....” Het wijst de weg aan naar uitkomst ook in onze moeilijke tijd. De weg der vernedering is ten einde voor Jozef. Gods Raad heeft de dag doen aanbreken dat hij uit de gevangenis mocht komen aan het hof van Farao. Wonderlijk zijn de lijnen van Gods Voorzienigheid. Juist dan als Farao gedroomd heeft en niemand deze dromen weet te verklaren is het ogenblik daar, dat Jozef verschijnen mag en door de vrijheid Gods de verborgenheden openbaart. Zo wordt hij verhoogd en over heel Egypte gesteld. Hij is de „behouder des levens.”

Als het nood wordt in Egypte komt dat uit. Dan gaat de boodschap uit: gaaf tot Jozef en doet wat hij u zegt. Erg is dat: honger in Egypte. Is het niet de korenschuur van de omliggende landen ? En deze honger was duidelijk door God Zelf van te voren vóórzegd. We kennen de dromen van Farao. Van de zeven vette koeien, die door de zeven magere werden opgegeten. Van de zeven volle aren, die door de zeven dunne werden verslonden. Waar we niet aan voorbij moeten gaan is dat Jozef van deze dromen zegt: „hetgeen God is doende, heeft Hij Farao vertoond”.

Hetgeen God is doende ! Daarmee wordt gezegd, dat God Zelf achter de zeven vette en de zeven magere jaren staat. Dus ook dat er deze honger en ellende is. Honger in Egypte en honger in de omliggende landen tot in het land van Kanaan. God heeft deze nood werkelijkheid gemaakt. Zijn Hand was daarin bewogen. Opdat Jozef als de behouder des levens openbaar zou komen. Temidden van de ontredde sprekt het. Als de honger in geheel Egypte erg wordt en het volk tot Farao om brood komt klinkt het

woord: Gaaf tot Jozef, doet wat hij u zegt. De draden van Gods Voorzienigheid zijn zo gespannen dat hongerigen bij Józef terecht komen. Ook het schuldige geslacht van Jacob zal door de honger worden uitgedreven naar Jozef. God gaaf Zijn belofte waarmaken. Het gaaf Hem om de komst van de Christus, de grote Behouder des levens. Die in de nood naar lichaam en ziel alles schenkt aan schuldige zondaren.

Wij weten niet van honger af in onze tijd. Goed is het voor ons in woord én daad te denken aan die duizenden verder van ons vandaan, die er wél van weten. Dat de tijd van de grootste welvaart voorbij is, is echter wel duidelijk. Toch willen velen er niet aan. Het mag vooral niet minder worden. We denken recht te hebben op grote welvaart. Gelukkig die het tegenover God leert, dat hij geen rechten kan laten gelden. Die op de Biddag eigen onwaarde leert verstaan en eigen rechteloosheid. Om voor tijd en eeuwigheid de grote „Behouder des levens” nodig te hebben. Bij Hem kunnen terecht mensen die hun armoede voor God leren kennen. dan is het een lichtstraal in de nood: Gaaf tot Jozef.....

Het is Farao's boodschap, nee Gods boodschap ! Die honger hebben behoeven niet te vergeefs naar Jozef te gaan. Hij had het Woord Gods in de uitlegging der dromen gebracht aan Egypte. Hij had zelf ook dat Woord gelóófd. En naar de wijsheid, die God hem geschonken had, had hij er naar gehandeld. In de zeven vette jaren was 20% van de oogst ingezameld en in de voorraadschuren terecht gekomen. Wonderlijk is het dat Farao en Egypte meewerkten. Er was beslag van het Woord op hen. Stel het u eens even voor dat een vreemd man zoiets voorstelt en later uitvoert terwijl er geen wolke aan de lucht is. Het gebeurt en de korenschuren worden overvol. Het staat hier zó beschreven dat Jozef in het middelpunt staat. „Alzo bracht Jozef zeer veel koren bijeen als het zand der zee, totdat men ophield te tellen.....” Gods bijzonder bestel in het leven van Jozef komt daarin zo tekenend uit. Niemand zal te vergeefs bij hem komen om koren te kopen. Zo vol zijn die voorraadschuren dat er koren is voor alle landen rond Egypte. Voor het geslacht Jacob. Dat geslacht zal onderhouden worden door hem. God baant de weg door Jozef heen naar Hem, Die alles betekent voor hongerigen. In Christus is er voorraad. Een volheid niet uit te spreken. Hij heeft Zichzelf laten verbrijzelen als het Tarwegraan. Betaald heeft Hij aan het recht van God voor die de dood en de doem hebben verdiend. Door Zijn lijden en sterven heen heeft Hij Zijn voorraadschuren volgemaakt. Er is geen nood, waarin Hij niet kan voorzien. Dringend laat Hij de nodigen uitgaan om alles bij Hem te zoeken. Het raakt Zijn eer om niet aan Hem voorbij te gaan. Och, wij kunnen denken dat wij met eigen wijsheid en eigen kunnen de huidige moeiten te boven komen. Zeker is er wijsheid nodig en heeft de Heere ieder ook zijn eigen plaats gegeven. Maar toch wat zullen plannen baten als de Heere Zijn zegen er niet aan verbindt ? Wat is er te verwachten als de Heere niet erkend wordt als de bron van alles, wat nodig is ? Uitgaan tot de Heere in de gehoorzaamheid aan Zijn Woord en Wet, is de weg, die Hij aan ons volksleven boodschap. Velen halen hun schouders

Van de adminlstratie

Onze dank voor de reacties op de vraag om het juiste adres van een abonnee. Aan giften en overbetalingen werd f 1488,— ontvangen, waarvoor eveneens hartelijk dank.

In de afgelopen periode konden we weer 9 nieuwe abonnees noteren. Hiervan waren er 6 opgegeven door een kerkeraad, die de jonge mensen die de laatste tijd getrouwd waren, een abonnement op ons blad gaven en 1 door ouders die hun zoon opgaven als abonnee. Zowel het doen van die kerkeraad als van die ouders, moge een voorbeeld zijn ter navolging. Wij willen graag uw adressen van nieuwe abonnees noteren.

Adm. Bewaar het Pand: A. Beukers, Toussaintplein 20, 2406 XL Alphen a.d. Rijn, tel. 01720 - 74202, giro 704350.

A.B.

Van de Redactie

1. **Ontmoetingsdag.** We volstaan deze keer met een enkel herinnering aan deze dag, D.V. te houden op zaterdag 25 april a.s. te Sliedrecht-centrum. De sprekers hebben we al een en andermaal genoemd. Komt allen !
2. **Filemon.** Er komen bestellingen op het boek van Ds. Van der Ent binnen. Tot mijn spijt kan ik nog niet schrijven wanneer het boek het licht zal zien. Dat geldt ook de preken van Ds. Sneep. Bestellingen zijn bij mij welkom.
3. **School voor Dundas en Hamilton.** Verblijvend is het, dat ik in eigen gemeente een gift van f 100,— ontving voor deze school en elders een gift van f 25,—, die ik voor dit doel mocht bestemmen. En dat er een bedrag van f 350,— werd overgemaakt met vermelding: gift winteravondlezing Eben-Haëzer en Maranatha-kerk te Urk. Hartelijk dank. B.

daarover op. Zal dát wat geven ? Tóch..... de Heere wil in de weg van het zoeken van Hem en van het wandelen in de inzettingen van Zijn Woord Zijn zegen nog gebieden. Hoeveel te meer moet het uitkomen in het persoonlijk leven. Die eigen armoede heeft leren kennen, wordt het zo'n wonder dat er vervulling is voor de noden in de grote Behouder des levens. Hij is de Recht-hebbende. Hij heeft de Zijnen gekocht met Zijn eigen bloed. Hij heeft tot in eeuwigheid al de gaven voor hongerenden bij Zich. Ze worden uit Hem gevoed en gekleed. Zelf heeft Hij willen honger en dorsten en ontkleed willen zijn, opdat ze nu alles in Hem zouden krijgen. Dan krijgt Hij zo'n enige betekenis. Om maar in geen ding bezorgd te zijn en al hun begeerten bekend te maken voor God. Dat geeft een afhankelijk leven in teerheid voor Gods Aangezicht. Dat is nodig voor het tijdelijke leven. Dan is er geestelijke beleving ook in het dagelijkse leven. Om maar gedurig de Heere nodig te hebben. Gelukkig die de oorzaak van zijn ellende leert verstaan. Die met zijn schuld voor God terecht komt. Die houdt geen rechten over. Die krijgt de meerdere Jozef Zelf nodig. Die wordt het het grootste wonder om HemZelf te kennen door Woord en Geest. En in Hem krijgen ze alles. Hij is een algenoegzame Christus in Wie alle heil vastligt en uit Wie het geschonken wordt. Op de Biddag, ja in een biddend leven, in waarheid Hem nodig te krijgen, door een waar geloof tot Hem te leren uitgaan is de enige uitkomst in alle noden.

D. Slagboom.

DE DORDTSE LEERREGELS Les 55.

HOOFDSTUK III/IV.
Artikel XIII.

We lezen:

„De wijze van deze werking kunnen de gelovigen in dit leven niet volkomenlijk begrijpen; ondertussen stellen zij zich daarin gerust, dat zij weten en gevoelen dat zij door deze genade Gods met het hart geloven en hun Zaligmaker liefhebben.” (Artikel XIII). Het vorige artikel omschreef de WEDER-GEBOORTE als een vernieuwende, als een nieuwe schepping, als een opwekking uit de doden en als een levendmaking.

Artikel XIII merkt op, dat deze werkingen nooit zijn te begrijpen met het verstand. Daarom zijn het wonderbare werkingen. We dienen „het niet begrijpen met het verstand” wel te onderscheiden. Zij zijn niet tegen het verstand als zodanig, want dan zouden die werkingen onlogisch zijn. Al is ons verstand „verduisterd” door de zonde, als scheppingsgave is het op zichzelf niet, met eerbied gezegd, een mismaakt verstand. Dat betreft ook niet het verstand bij een geestes-zieke in een psychiatrische inrichting. Daarvan kunnen we zeggen, dat bij zo iemand het verstand niet meer normaal functioneert.

Welnu, zo kunnen we zeggen van de wedergeboorte, dat dit werk van de Heilige Geest niet gaat „tègen” het verstand, maar wel boven het verstand van een begenadigde, omdat het toch blijft een eindig verstand. Alleen GODS VERSTAND IS oneindig ! Maar voor het menselijk verstand geldt het, wat we lezen in Job 36 : 26: „Zie, God is groot en wij begrijpen het niet.” D.w.z. ons eindig verstand kan God niet omvatten.

Welnu, wie zal het wederbarend werk van de Heilige Geest kunnen verklaren ? De Heere Jezus heeft het immers tot Nikodemus gezegd:

„De wind blaast waarheen hij wil en gij hoort zijn geluid; maar gij weet niet, vanwaar hij komt en waar hij heengaat; also is een iegelijk, die uit de Geest geboren is.” (Joh. 3 : 8).

Zo kan dus een wedergeborene het „hoe” van het werk des Geestes niet verklaren, al mag hij de zuivere eigenschappen van het nieuwe leven openbaren. Nu moeten we dit niet-kunnen-verklaren van het „hoe” der wedergeboorte niet zien alsof er toch een zogenaamde „sluimerende” wedergeboorte zou zijn, gelijk Dr. Kuyper stelde. Zo namelijk, dat iemand jaren al wedergeboren kan zijn, bij wien duseen „zaad” der wedergeboorte in het hart gelegd is, maar dat na jaren dan eerst ontkiemt en vruchten gaat dragen van geloof en bekering. Zulk een standpunt is geheel tegen de Schrift. Onze katechismus zegt in dit verband in Zondag 24, antwoord 64: „Want het is onmogelijk, dat, zo wie Christus door een waar geloof is ingeplant, niet zou voortbrengen vruchten der dankbaarheid.” Jezus zei van de wind: „gij hoort zijn geluid.” Zeker, de wedergeboorte is een wonderwerk des Geestes. David getuigt er van in psalm 139, waar we lezen in vers 14:

„Ik loof U, omdat ik op een heel vreselijke wijze wonderbaarlijk gemaakt ben; wonderlijk zijn Uw werken; ook weet het mijn ziel zeer wel.” En in vers 15:

„Mijn gebeente was voor U niet verholten, als ik in het verborgene gemaakt ben en ik als een borduursel gewrocht ben in de nederste delen der aarde.”

Ja, van al's Heeren genade-weldaden zal het gelden: „Als ik dat wonder vatten wil, staat mijn verstand vol eerbied stil !” O, de eeuwigheid zal er niet te lang voor zijn, om God voor de wonderen Zijner genade te danken !

In dit artikel is er ook sprake van een: „weten” en „geloven”. Het „weten” is hier bedoeld als een „zaligmakend” weten met een verlicht verstand. Dit weten en gevoelen zijn vruchten van het „oprechte geloof”. We lezen: „Dat zij door deze genade Gods met het hart geloven en hun Zaligmaker liefhebben.” Het artikel zegt, dat de gelovigen „zich daarin gerust stellen.” Dat betekent echter niet een zogenaamde „valse geruststelling” als van een „tijdgelovige”. Maar het is een zalige „geloofs-rust”, welke door geloofswerkzaamheid genoten wordt. Christus Zelf geeft die rust ! Hij verzekert de „vermoeiden en beladenen” vanwege hun zonden: „En IK zal u rust geven.”

Het „weten” en „gevoelen” gaan in deze geloofswerkzaamheid samen.

Zondag 7 verklaart dat. We lezen:

„Een waar geloof is niet alleen een stellig weten of kennis, waardoor ik alles voor waarachtig houd, wat ons God in Zijn Woord geopenbaard heeft, maar ook een vast vertrouwen, hetwelk de Heilige Geest door het Evangelie in mijn hart werkt.”

Nu zal een bekommerde ziel opmerken: o, dan mis ik toch alles en dan vrees ik, dat mijn werk niet in der waarheid is !

Maar waarom denkt U dat ? Wel, zo zegt men, er staat in datzelfde antwoord over het oprechte geloof verder:

„Dat niet alleen anderen, maar ook mij vergeving der zonden, eeuwige gerechtigheid en zaligheid van God geschonken is.”

Ach, zegt zulk een bestredene: dat durf ik nu juist niet te zeggen, dat is voor mij veel te groot.

We kunnen dit zeer zeker verstaan. Maar we dienen hier wel te onderscheiden. Onze Heidelberger omschrijft hier de volle, heerlijke, rijke inhoud van het geloof. Dat is alles wat het geloof omvat. Onze vaderen spraken van het wezen des geloofs. De Heere geeft dit echte geloof, met eerbied gezegd, niet telkens bij stukjes, maar als een (mogen we het zo eens zeggen) compleet geloof.

En dat betreft het geloof als gave !

Wanneer het echter gaat over de beoefening of 't werkzaam-zijn van deze gave des geloofs, dan gaat dat wel „stuksgewijze” of duidelijker gezegd: trapsgewijze ! U kent toch wel het bekende werkje van vader Th. Brakel: „De trappen des geestelijken levens ? En hebt ge ook UZELF daarin mogen vinden ?

De Schrift spreekt ook van een „klein-geloof” en een „verzekerd geloof”. Jezus sprak eens tot Petrus: „Gij kleingelovige, waarom hebt gij gewankeld ?” En Paulus schrijft in II Korinthe 5 : 1: „Want wij weten” enz. Hier is het „weten” een zekerheid van het geloof. Zo spreekt Paulus op meerdere plaatsen van een „verzekerd zijn” als geloofswetenschap.

Zo is er dan ook een „opwassen in de genade en kennis van de Heere Jezus Christus”. (II Petr. 3 : 18). En dit opwassen geschiedt toch door het geloof.

Nog iets over het „gevoelen” in artikel XIII. Ook dat is werking van het oprechte geloof. We dienen ook hier weer juist te onderscheiden ! Want er kan ook „gevoel” zijn zonder het ware geloof. Er zijn „gevoelig” aangelegde personen. Om de kleinste gevoeligheden rollen de tranen over de wangen. Maar zoekt men bij dezulken naar ware „boete-tranen”, dan vindt men die helaas niet. Zij zijn vreemd aan innerlijke verslagenheid des harten, zoals van die 3000 op de Pinksterdag te Jeruzalem.

Nu wil dat echter niet zeggen, dat we niet voorzichtig dienen te zijn in ons beoordelen van innerlijke zaken. Sommige mensen zijn soms al dadelijk klaar met hun veroordelingen van anderen, zonder nader onderzoek of nadere onderscheiding. Sprak de Heere eens niet tot Samuël, toen deze één van de zonen van Isai moest zalven tot koning: „Want de mens ziet aan wat voor ogen is, maar de Heere ziet het hart aan. (I Sam. 16 : 7).

Anderzijds gaat het ware geloof niet buiten de gevoelsfunctie om. De ontdekte zondaar zal de grootheid van zijn zonde met smart gevoelen en zo bewenen. De Heere sprak tot Israël: „En gij zult van uzelf een walging hebben over al uw boosheden, die gij gedaan hebt.” (Ezech. 20 : 44).

Van de 3000 toegebrachten op de Pinksterdag lezen we: „En als zij dit hoorden werden zij verslagen in het hart.” Het Griekse woord in de grondtekst wijst op een „doorsteken” van het hart. Zou dit zonder enig gevoel van pijn kunnen zijn ?

Welnu, zo gaat toch ook de „zielsblijdschap” over genoten heilsweldaden als een blijdschap in de Heere, niet buiten de gevoelsfunctie van het hart om ! En geldt dit ook niet van het „begeren” van het hart ten opzichte van het bewandelen van de wegen des Heeren ?

Lezer(es) kent u zulke kostelijke begeerten ? Mag het „gevoelen” in u zijn, waarvan de apostel schrijft in Filippenzen 4 : 5:

„Want dat gevoelen zij in u, hetwelk ook in Christus Jezus was” ?

O, geve de Heere dit !

Dr.

v.L.

De levensstijl

In de kerk vinden er zaken plaats, waarbij het ambt, de gemeente betrokken zijn. Zaken aangegeven in Gods Woord, nl. de dienst des Woords, de dienst der sacramenten, de dienst der gebeden en de dienst der offeranden. Daarbij en daaronder zijn reeds velen grootgebracht en dat is een zegen van de Heere.

Het kerkelijke leven te kennen vanaf de jeugd jaren is een gunst, een groot voorrecht. Ik heb kinderen van God gekend, die tegen jongelui zeiden: „waardeer het maar, dat je geboren bent in een gezin, waar kerk en catechisatie levenszaken zijn. Bij ons thuis was dat niet het geval”. En dan hoorde men een triest verhaal. Een opvoeding los van het Woord.

Nu kan het voorkomen en het komt nogal eens voor, dat men tegen zijn godsdienstige opvoeding ingaat. Men wil niet meer staan onder het ouderlijke gezag en zelf de levenskoers bepalen. Hierin zien we nu het tegendeel, het omgekeerde van wat zoeven geschreven werd. Ik heb er gekend, die het erg vonden, dat ze een onchristelijke opvoeding hebben gehad en nu dit: „wat vreselijk, dat ik in een christelijk milieu geboren ben. Was dat maar niet gebeurd. Ik moet er zo spoedig mogelijk los van komen”. De opvoeding, het kerkelijke leven is geworden een zwaar juk, een knellende band. Wat erg, want wat daarvan het einde is, geeft de Heere duidelijk aan in Zijn Woord. Nu kan men ook de andere kant op gaan. De weg, wat verbreden. Geestelijk wat ruimer gaan denken. Niet meer zo denken als het voorgelacht. En wat het leven betreft, het leven van elke dag kan er ook heel wat veranderen. Nu, in onze tijd, laat daar ook wel het een en ander van zien. En dat in velerlei opzicht. Men konstateert de hardheid, de liefdeloosheid, de verzakelijking van het leven. Een vergaande aantasting van het gezag. Het openlijk de spot drijven met wat de Heere verboden heeft. Het neerhalen van het leven. Over liefdeloos spreken, over het onverhoord oordelen en helpen veroordelen liggen niet zoveel mensen meer wakker dan voorheen. Laat staan er voor in de schuld te komen. Men leeft maar rustig door. De alwetendheid van God schijnt tot het verleden te behoren.

Ook het meedoen, het zich aanpassen aan de stijl, het levenspatroon van de wereld dringt zo door. Dingen, die nog niet zo lang geleden in gereformeerde kringen niet voorkwamen, zijn thans heel normaal. Er zijn dingen in huis, die vroeger ver buitenshuis gehouden werden. Waar men vroeger niet kwam, daar is men nu in huis bij betrokken. Op het beeldscherm is alles te zien. Bioscoop, sportwereld. Wat de t.v. biedt heeft de aandacht. Boeit de mens en beïnvloedt de geest. Uitgezonderd het R.D. bieden alle kranten sportverslagen en die verslagen kan menigen niet missen, daarom geen abonnee op het R.D. Die krant is ook veel te eenzijdig. Wanneer we verder denken aan de opstelling in het dagelijks leven. De bijbelse visie op werken en loon behoren voor verschillenden tot het verleden.

En dan niet te vergeten de verschijning, het uiterlijke van man en vrouw. Ook daarin wordt zo gezien een overhellen naar of zelfs een meegaan met de wereld. Het hebben van lang haar is voor menige vrouw een bespottelijke, ouderwetse zaak. „Wie laat nu nog zijn haar groeien ?” Het gebruik van make-up, het gekleed gaan als de wereld, bijzonder door de weeks en in de vakantie is een gewone zaak.

Men staat toch in de wereld en je wilt toch niet bespot worden door de wereld. Men mocht eens zeggen „wat ben jij excentriek”. Het uiterlijke van de man, de jongen laat ook al wereldse symptomen zien. Denk maar aan bepaalde kleding, de haardracht. En hoe is menig gezicht ? Het roken en het drinken van alcoholische dranken neemt niet af, maar zelfs drastisch toe. De landelijke cijfers laten het duidelijk zien. Mannen, vrouwen, jongens en meisjes doen er zich te goed aan met al de gevolgen van dien.

We zouden door kunnen gaan met het

noemen van zaken. Nu wil ik direct bekennen, dat diverse dingen niet nieuw zijn. In het boek Prediker staat het zelfs: „er is niets nieuws onder de zon”. Maar wat ik wel bemerk, dat men niet meer zo aanspreekbaar is als een aantal jaren geleden. Men luisterde meer naar een predikant, naar een ouderling, wanneer er een waarschuwend woord werd gesproken, of wanneer er in liefde gevraagd werd om iets na te laten. Nu is er direct de vraag, als het ergens over gaat: „Wat voor kwaad steekt daar nu in?” Dit is geworden tot een steeds terugkerende vraag. Jammer! Weinig wordt er gevraagd: „wat denkt U daar nu van? Zou dat goed zijn? Zou dat mogen, zou dat kunnen?” Wanneer U aan deze vragen denkt, dan hoop ik, dat ze niet overkomen als iets kinderlijks. Als een stuk onvolwassenheid. Zo moet U ze beslist niet zien. Het drussen, het opzettelijk volhouden, het in het gelijk gesteld willen worden of het steeds gelijk willen hebben, vind ik spreken van onvolwassenheid. Om niet te zeggen: ongeestelijk. Werelds.

De wereld kan ongemerkt, ongedacht zo gaan zitten in onze levenshouding. In heel onze levensstroom, in ons gewone doen en laten. Dit in te zien is noodzakelijk. Dit te belijden voor de Heere en mensen is een geboden zaak. Het zoeken en kennen van een leven, dat steeds vraagt: „Heere, wat wilt Gij, dat ik doen zal”, leidt niet tot een leven vol overdrevenheid, tot de geaardheid en de gezindheid van de farizeeër, maar een leven vol vermaak in Gods dienst. Dan zijn ons Gods geboden niet zwaar. Dan wil men offers brengen. Dan wil men smaadheid leiden. Dan wil men niet dicht bij de wereld, maar dicht bij het Woord leven. Dan komt er ook stijl in ons leven. De Bijbelse stijl.

En er zijn dingen, waarvan men na biddend overleg, tot de overtuiging is gekomen, dat ze op zich niet verkeerd zijn, maar mocht men door het doen de naaste verdriet aandoen, ergeren of aanstoot geven, dan komen de haren niet overeind staan of wil men zijn zin doordrijven. Die mentaliteit is vreemd aan het vrezende van de Heere. Het karakter van de Godvrezende komt duidelijk uit in de volgende Schriftgedeelten: Matth. 17 : 24-27: „En als zij te Kapernaüm ingekomen waren, gingen tot Petrus, die de didrachmen ontvangen en zeiden: Uw Meester, betaalt Hij de didrachmen niet? Hij zeide: Ja. En toen hij in huis gekomen was, voorkwam hem Jezus, zeggende: wat dunkt u, Simon? De koningen der aarde, van wie nemen zij tolleren of schatting, van hun zonen of de vreemden? Petrus zeide tot Hem: van de vreemden. Jezus zeide tot hem: zo zijn dan de zonen vrij. Maar opdat wij hen geen aanstoot geven, ga heen naar de zee, werp de angel uit en de eerste vis die opkomt, neem en zijn mond geopend hebbende, zult gij een stater vinden; neem die geeft hem aan hen voor Mij en u. (Rom. 14 : 13): „Laat ons dan elkander niet meer oordelen; maar oordeelt dit liever namelijk, dat gij de broeder geen aanstoot of ergernis geeft (Filipp. 1 : 9): „En dit bid ik tot God, dat uw liefde nog meer en meer overvloedig worde in erkenenis en alle gevoelen; opdat gij beproeft de dingen, die daarvan verschillen, opdat gij oprecht zijt en zonder aanstoot te geven tot de dag van Christus, vervuld met vruchten der gerechtigheid, die door Jezus Christus zijn tot heerlijkheid en prijs van God”.

Ik hoop van harte, dat het geschrevene, weerklinkt vindt en bij ons allen zal blijken in handel en wandel. Ik zou mij daarin zeer verblijden.

Ds. M.C. Tanis.

Overgenomen uit het kerkblad van Slie-drecht-Centrum.

BIJ BROOD EN BEKER 7.

Er volgt in het boek onder bovengenoemde titel nog een praktisch gedeelte. Dit werd verzorgd door Prof. Dr. van 't Spijker. Hij schrijft over: Het klassieke avondmaals-formulier. Dit artikel herinnert ons aan een boek van dezelfde schrijver, getiteld: Zijn verbond en woorden, eveneens bij De Groot uitgegeven. Daarin handelt de schrijver over de heilige doop, over de belijdenis van het geloof en over het heilig avondmaal. In Bij Brood en Beker vinden we een gedeelte van

het hoofdstuk over de belijdenis van het geloof en het hoofdstuk over het heilig avondmaal terug.

We hopen aan het boek Zijn verbond en woorden afzonderlijk aandacht te besteden. Daarom kunnen we hier kort zijn. We volstaan met een enkele opmerking. Op blz. 382, waar het gaat over de kennis der ellende, zegt de schrijver: De zelfkennis waartoe wij worden opgeroepen bij het heilig avondmaal vloeit voort uit het bedenken van onze zonde en vervloeking. In het formulier wordt gesproken over de waarachtige beproeving van onszelf: ten eerste bedenke een iegelijk bij zichzelf zijn zonden en vervloeking, opdat hij zichzelf mishage en zich voor God verootmoedige. Is dat niet heel iets anders? Er moet door wederbarende genade en de werking van Gods Geest kennis van de ellende komen en daarna kan er pas sprake zijn van wat hier in het formulier staat.

De schrijvers van dit belangrijke boek richten zich allen op het doel om het heilig avondmaal meer te laten leven in het midden van de gemeente. Zij brengen veel naar voren wat waard is overdacht te worden, maar er is een tendens in dit werk om meer avondmaalgangers te kweken en er is veel te weinig oog voor de werkelijke situatie in de gemeenten, ook in de gemeenten waar veel avondmaalgangers zijn.

De schuld wordt ook gezocht in de Nadere Reformatie, toen anders geschreven werd dan in de dagen van de Reformatie. Dat hebben zij echter niet gedaan met omverwerping van wat tevoren leerstellig verdedigd werd, maar zij hebben terecht veel aandacht besteed aan de avondmaalsgang, aan de genodigden tot de dis.

Hier komt de beoordeling van de Nadere Reformatie aan de orde. Het is nog niet zo lang geleden, dat Ds. P. den Butter in zijn boek: Volk tussen eeuwigheid en eenzaamheid daarover schreef. In dat boek gaat 't over het oude bondsvolk en de verwachtingen die er voor dat volk nog mogen zijn. Ds. den Butter laat zien hoe godgeleerden uit de tijd van de Nadere Reformatie daarover hebben gedacht. In dat verband schrijft hij het volgende op blz. 123v:

Er zou nog veel meer aangehaald kunnen worden uit de geschriften van onze Hollandse theologen uit de zeventiende en achttiende eeuw. Ik wil me echter tot deze getuigenissen beperken, althans wat de Hollandse oude schrijvers betreft. Er is namelijk nog een land, waar een soortgelijke beweging heeft plaatsgevonden als de Nadere Reformatie in Holland, namelijk Engeland en Schotland, waar het zogenaamde Puritanisme grote invloed heeft gehad en ook grote zegen heeft verspreid. Groot is trouwens de verwantschap tussen de Nadere Reformatie in Holland en het Puritanisme in Engeland. Beide stoelen op dezelfde wortel. In vele opzichten worden dezelfde geluiden gehoord. De grote nadruk op het werk van de Heilige Geest in de mens; de grote aandacht ook voor zaken als wedergeboorte, bekering, geloof, rechtvaardiging, heiligmaking e.d.; de oproep tot zelfonderzoek; de waarschuwing tegen geveinsdheid; en nog veel meer dingen - we vinden ze gelijkelijk terug in beide bewegingen. Behalve dat er grote verwantschap was is er ook wederzijdse beïnvloeding geweest. Het zou te ver voeren hier nu in de brede op in te gaan. We willen ons beperken tot het onderwerp waar we mee bezig zijn.

Welnu, zoals er in de na-reformatorische periode in Holland een sterke verwachting leefde ten aanzien van een geestelijk en nationaal herstel van de Joden, zo heeft ook het Puritanisme zo'n verwachting gekend. Ja, het moet gezegd worden, dat deze verwachting nog sterker was aan de andere kant van de Noordzee dan aan deze kant. Nu is er natuurlijk verschil van mening mogelijk over de vraag of dit Puritanisme en zijn Nederlandse geestverwant de legitieme voortzetting zijn van de reformatorische traditie of dat ze niets anders zijn dan een zijstroom. Over deze vraag is al heel wat gezegd en geschreven. De een stelt, dat de Nadere Reformatie en het Puritanisme in meer dan één opzicht afbuigingen zijn van de Reformatie. Een ander is het daar weer helemaal niet mee eens, maar ziet in deze bewegingen de beste reformatorische tradities bewaard en uitgewerkt.

Zonder nu in te gaan op de argumenten pro

en contra wil ik als mijn mening uitspreken, dat zowel het Puritanisme als de Nadere Reformatie niet alleen een legitieme voortzetting van de Reformatie te zien geven, maar zelfs beschouwd moeten worden als bewegingen waarin een noodzakelijke uitwerking gegeven werd van een aantal in de Reformatie gegeven themata. Sommigen zien een tegenstelling tussen de Reformatie en de Nadere Reformatie; een verleggen van het accent van de Christus op de christen. Is dat werkelijk een tegenstelling? Moeten we het onderscheid dat er ongetwijfeld is - al moet niemand dat overdrijven en nu van een tegenstelling gaan spreken - niet taxeren in deze geest, dat de Nadere Reformatie en het Puritanisme nader ontwikkeld hebben wat de Reformatie slechts aangaf?

Dat is zo'n wonder niet, als we er op letten, dat de Reformatie de strijd te voeren had met name tegen de Roomse dwalingen. Op die punten is de Bijbelse boodschap op een magistrale wijze gegrepen en onder woorden gebracht door de reformatoren. Dogma's als de genoegzaamheid van de Heilige Schrift, de rechtvaardiging door het geloof alleen, de sacramenten, e.d. werden op onnavolgbare wijze verklaard en uitgewerkt. Maar de Reformatie heeft niet alle terreinen van de christelijke religie en geloofsleer met eenzelfde grondigheid behandeld. Er is ook nog wat voor de volgende generaties blijven liggen en die volgende generaties hebben mogen voortbouwen op wat de voorafgaande geslachten aan grondwerk hebben verricht. Zo moeten we het zien als in de Nadere Reformatie en het Puritanisme de aandacht voor het werk van de Heilige Geest in de mens groter is dan in de Reformatie. In deze zelfde lijn ligt ook de aandacht die zowel de Nadere Reformatie als het Puritanisme hebben gewijd aan de toekomst van Israël en de wereld. Zoals we later nog zullen zien is er een nauw verband in het Puritanisme tussen pneumatologie en echatologie; dat wil zeggen tussen de leer van de Heilige Geest en de leer van de laatste dingen.

We hebben dus niet met een zijstroom te doen, als we aandacht geven aan de getuigenissen van mensen als Witsius en Brakel in Holland en John Owen en William Perkins en vele anderen meer in Engeland en Schotland. Ik aarzel niet hen tot de beste vertegenwoordigers van het Gereformeerde Protestantisme te rekenen. Het waren mensen, die vanwege hun vroomheid, hun geleerdheid en hun brandende ijver voor Gods koninkrijk ons diepste respect verdienen en die ons in hun leer en leven een lichtend spoor hebben nagelaten van een waarachtig Bijbels geloven en beleven. En ik geloof ook, dat we er goed aan doen naar hun getuigenissen te luisteren, die spreken van een sterke heilsverwachting, zowel voor Israël als voor de ganse wereld.

Tot zover Ds. den Butter.

We keren terug tot het boek Bij Brood en Beker. Hoe belangrijk wij de inhoud ook kunnen vinden, het boek bevredigt ons niet. Het ademt niet de geest van de schrijvers van de Nadere Reformatie. Het stuurt aan op de toeneming van het aantal avondmaalgangers, maar het lost niet de bezwaren op van hen, die niet het avondmaal mijden, maar geen vrijmoedigheid hebben om toe te treden tot de dis.

Tussen de tekst zijn verschillende illustraties opgenomen. Er volgen na het derde deel nog bijlagen en wel: Aantekeningen en illustratie-verantwoording, een register van persoonsnamen, een register van teksten en een inhoudsopgave.

B.

Bijzondere samenkomst

in verband met de behandeling van de Wet afbreking zwangerschap in de Eerste Kamer der Staten-Generaal

Op 18 december j.l. werd door de Tweede Kamer slechts met één stem meerderheid het ontwerp Wet afbreking zwangerschap aangenomen. In deze wet wordt abortus provocatus, zij het onder bepaalde voorwaarden, wettelijk toegestaan. Dit betekent het openlijk loslaten van het Woord van de levende God, Die heeft gezegd: „Gij zult niet doden”, want dit gebod geldt ook voor het rijkste leven in de moederschoot. We moeten dan ook vrezen voor de toekomst van een volk, dat abortus wil legaliseren.

Zolang het wetsontwerp door de Eerste

Kamer der Staten-Generaal niet is aanvaard, zal het echter nog niet in werking kunnen treden. Daarom willen we als Vrouwenbonden in een bijzondere samenkomst tot bezinning en gebed de Heere vragen ons land en volk te gedenken en ons voor verdere afglijding van Zijn Woord te bewaren. Deze samenkomst zal worden gehouden kort voordat de Eerste Kamer zich over dit wetsontwerp zal uitspreken. We hopen bijeen te komen op

D.V. zaterdag 28 maart a.s. in de Ahoyhallen te Rotterdam,
's middags om half drie.

Tijdens deze samenkomst zullen spreken:

Ds. H. Hofman te Gorinchem.
Prof. dr. W.H. Velema te Apeldoorn.
Dr. K.F. Gunning te Rotterdam.
Ds. W. Chr. Hovius te Apeldoorn.
Mevr. T. Kok-Fens zal een gedicht ten gehore brengen.

Niet alleen de leden van de Vrouwenbonden, maar ook allen die in deze zaak meeleven zijn hartelijk welkom. Velen zullen zich de samenkomst van 11 december 1976 in de Julianahal te Utrecht herinneren. We menen ook nu weer bijeen te moeten komen in biddend opzien tot de Heere, van Wie we alleen alle hulp en kracht verwachten. Hij schenke ons opnieuw, hoewel onverdiend, Zijn onmisbare zegen.

Namens het Comité Vrouwenbonden op Gereformeerde Grondslag:

mevr. A.C. Meijwaard-Fuite, Bond van Ned. Hervormde Vrouwenverenigingen op Gereformeerde Grondslag.
mevr. A.P. van Schaik-de Bruijne, Bond van Chr. Gereformeerde Vrouwenverenigingen.
mevr. Z. Crum-Nieuwland, Bond van Vrouwenverenigingen der Ger. Gemeenten.

Eventuele giften ter bestrijding van de onkosten voor deze samenkomst kunnen worden overgemaakt op gironummer 4156700 t.n.v. Comité Vrouwenbonden op Ger. Grondslag, Fazantenstraat 14, 3815 AN Amersfoort.

DE AANBIEDING VAN HET EVANGELIE AAN ZONDAREN

Ik heb mij menigmaal verwonderd, dat zo vele welmenende Christenen zwarigheid maken om het Evangelie algemeen aan zondaren aan te bieden.

Men zal zeggen, dat niemand belang heeft bij de Evangelie-beloften dan de gelovigen. Toegestaan. Maar dit hun recht en aanspraak op het Evangelie is niet gegrond op hun hoedanigheid van gelovigen, maar alleen op die van zondaars, ontbloot van de minste vonk van geloof, genade of deugd.

Maar indien het Evangelie slechts verkondigd mag worden aan gelovigen of aan een gevestigde gemeente, aan wie dan predikten de apostelen hetzelfde alvorens genoegzame zielen door geloof bekeerd waren? Gewis niet aan gelovigen, waarvan er zich misschien geen enkele bevond onder de menigte die zij aanspraken, maar „aan zondaren” en die als zodanigen, door de Evangelieverkondiging deel verkregen aan de behoudenis, die in hetzelfde wordt aangeboden.

Het is niets afdoende om te zeggen, dat een algemeen aanbod in de zondaar de macht veronderstelt tot geloven, en dat aanbod te kunnen aannemen. De zaak is omgekeerd. Die algemene aanbieding veronderstelt, dat God Zijn eigen woord met Zijn eigen kracht vergezelt, en dat Hij de pijl tot het hart van Zijn eigen volk bestuurt, welke de leraar afschiet, „de boog spannende in zijn eenvoudigheid”. Des Almachtigen „HET ZIJ” riep oorspronkelijk de wereld uit niets in het aanwezen, en zekerlijk kan Hij, die bevel geeft te „geloven” en „uit de doden op te staan”, dit bevel bekleden met een levendmakend vermogen, hetwelk uitverkoren zielen uit de graven van ongelooft zal doen komen en in het leven roepen.

Zo vinden wij - zegt Bisschop Beveridge dat bij gelegenheid van Israëls terugkeer uit de Babylonische gevangenschap naar Jeruzalem, ofschoon Cyrus verkondigen liet, dat elk die wilde naar de heilige stad mocht optrekken, om het Huis des Heeren te bouwen (Ezra 1 : 3), echter genen van dit aanbod gebruik maakten dan zij, „wier geest

God verwekte, dat zij optrokken” (v. 5). Zo ook hier, ofschoon God als het ware aan de gehele wereld laat verkondigen, dat een iegelijk, die tot Christus wil komen, zekerlijk behouden zal worden, zo is het niettemin zeker, dat niemand kan willen, dan tenzij God hem bekwaam make.

Onder de wetsbedeling waren het algemene oproepingen, welke de profeten tot de zondaars richtten. Inzonderheid sprak Ezechiël de dorre beenderen aan: „Gij dorre beenderen, hoort des Heeren woord”. En onder het Evangelie roept onze Heere en Zijn apostelen ook menigmaal de doden in zonden toe: „o bekeert u en geloof het Evangelie”; en zelfs wordt Simon de tovenaer, (ofschoon toen „in een gans bittere gal en samenknoping der ongerechtigheid” zijnde) werkelijk door Petrus vermaand tot bekering en tot gebed. In één woord, zij allen brachten aan zondaars het algemeen aanbod: „die dorst heeft kome, en die wil neme het water des levens om niet”, ofschoon alleen „zovelen geloofden als er geordineerd waren tot het eeuwige leven”.

Het was het laatste bevel van de gezegende Verlosser aan Zijn jongeren: „Predikt het Evangelie allen creaturen”. In hetwelk zekerlijk geen enkel schepsel uitgesloten was, veelmin zo vele miljoenen, zoals het geval zou zijn, indien die roepstem Christi alleen aan gelovigen, die reeds deel aan Hem hebben, moest geschieden. Het bevel schijnt integendeel in zodanige bewoordingen vervat te zijn, om wel bijzonder de onbekeerden mede in te sluiten.

Ten andere. Hoe zal een iegelijk op die „grote dag” zonder verontschuldiging zijn wegens de verwerping van het Evangelie, indien hetzelfde hier niet aangeboden is geworden? En eindelijk. Het is een erkende zaak, dat God de prediking in welke de zondaars plechtig aangesproken worden, met Zijn zegen en bijstand bekroont, terwijl de leraars, die zich uitsluitend tot gelovigen richten, zelden dienstbaar gemaakt worden om tot dit getal toe te brengen.

Er is veel te zeggen geweest over de uitdrukking van een godvruchtige leraar aan de vergadering onder zijn gehoor, welke hij voor Gods rechterstoel daagde, om haar op de grote dag te ontmoeten. Ofschoon dit een sterke uitdrukking was, komt echter alles wat hij meende, daarop neer: Indien gijlieden verloren gaat dan zij uw bloed op uw eigen hoofden; ik heb u nu plechtig gewaarschuwd, ik heb mijn last volbracht en mijn ziel bevrijd; indien gij deze roepstem verwaarloost zult gij de eeuwige dood sterven, maar indien gij u tot God bekeert dan zal ik u ontmoeten als mijn blijdschap en kroon aan de rechterhand Gods voor een verzamelde wereld!

In deze zin, en zeker was er geen andere gemeend, is de gebezigde uitdrukking niet alleen geoorloofd, maar gepast, en geen tegenwerping kan met grond tegen dezelve gemaakt worden dan wat men met evenveel recht tegen de profeet Ezechiël zou kunnen inbrengen over zijn vermaning aan het oproerige huis Israëls: „bekeert u en leeft”.

Sir Richard Hill.
Uit: Diepten Gods.

Onderwijs voor vluchtelingen

Op het ogenblik wordt door de jeugdverenigingen, aangesloten bij de Jeugdbond van de Gereformeerde Gemeenten een aktie gevoerd voor christelijk onderwijs ten behoeve van Hmong - vluchtelingen. De Hmong zijn afkomstig uit het Laotiaanse bergland, maar verblijven nu in het vluchtelingenkamp Vinai in Thailand.

In het kader van deze aktie is zojuist verschenen het boekje: Vanwaar de zon in 't oosten straalt. Met behulp van dit informatieboekje wil men de bezinning op de verenigingen rond de vluchtelingen-problematiek stimuleren. Vandaar dat dit boekje verschijnt in de serie MIVO-werkmateriaal +16. Het projectboekje telt 96 bladz. De actieprijs is f 10,—.

Het boekje geeft een inzicht in de grote nood van deze Hmong-vluchtelingen. We zouden willen aanraden dit boekje te kopen en het te lezen en het anderen ter lezing te geven. Wat is het onderscheid groot tussen hen en ons, op velerlei gebied. Als we ons dat indenken, willen we zeker het onze bijdragen tot leniging van de stoffelijke en geestelijke nood. Het deputaatschap van de Ger. Gem.

tot hulpverlening in Bijzondere Noden beveelt de aktie van harte aan. In een korte introductie zeggen de deputaten, dat zij er bovenal naar uitzien of de Heere dit werk tot een rijke zegen voor de gevluchte Hmong zou willen stellen. In een elftal hoofdstukken komen vele onderwerpen aan de orde. Van J.H. Mauritz is de inleiding en het hoofdstuk over de vluchteling in bijbels licht. W. Bûdgen schrijft over vluchtelingen en hun problemen, W.B. Kranendonk over de vraag, waarom er vluchtelingen in Z.O. Azië zijn, W.P. van Kempen over het portret van Laos en Thailand en over de vraag: ben je Hmong of niet? J. Leune schrijft over de uitroeiing van een volk, Drs. J.J. Tigchelaar over het vluchtelingenkamp Vinai, Dr. Chr. Fahmer over godsdiensten in Z.O. Azië, Ir. A. Waaijenberg over christelijk dienstbetoon en diakonaat, Ds. R. Kattenberg over het gebed van een vluchteling. Daarop volgen gespreksvragen, op de vergaderingen van verenigingen aan de orde te stellen en o.a. nog een literatuur-opgave.

Het lijkt me toe, dat ook andere jeugdverenigingen dan die van de Ger. Gem. dit boekje vruchtbaar zouden kunnen bespreken. Het bondscentrum van genoemde jeugdbond is gevestigd te Woerden. Het adres is Postbus 79, 3440 AB Woerden.

B.

VOOR DE JEUGD Het Zonnekind. 7

Beste jongelui!

„En een Engel des HEEREN verscheen aan deze vrouw en zeide tot haar: Zie nu, gij zijt onvruchtbaar en hebt niet gebaard, maar gij zult zwanger worden en een zoon baren.

Zo wacht u nu toch, en drink geen wijn, noch sterken drank en eet niets onreins. Want zie, gij zult zwanger worden, en een zoon baren, op wiens hoofd geen scheermes zal komen; want dat jongen zal een Nazireër Gods zijn, van zijns moeders buik af; en hij zal beginnen Israël te verlossen uit der Filistijnen hand.”

Richt. 13 : 3, 4, 5.

Zie nu.....

Dit waren de laatste woorden van het vorige artikel. De moeder van Simson was onvruchtbaar. Zij kon geen kind..... Zij kon ook geen verlosser voortbrengen. De verlossing zelf kon zij ook niet teweeg brengen. Zij kon niets! Zij was in alles afhankelijk.

Daar komen nu al diegenen achter die door de HEERE geleerd worden. Zij kunnen uit en van zichzelf niets. In natuurlijk opzicht niet en in geestelijk opzicht ook niet. Gelukkig degenen die dat leren mogen. Hebben jullie dat ook al geleerd? Het is een noodzakelijke les op reis naar de eeuwigheid.

De moeder van Simson kreeg een belofte van de HEERE. Ook dat is een rijke zaak. Want de Heere geeft nog beloften aan mensen die zelf niets presteren kunnen, omdat zij van nature dood liggen in de zonden en misdaden.

Als men nu een belofte van Boven krijgt, dan raakt men in „verwachting” bij God vandaan. Want Hij Die de beloften geeft, moet ze ook zelf vervullen. En dat doet Hij dan ook op Zijn tijd.

De belofte zelf is de vervulling nog niet. Dat moet ook in de gaten gehouden worden. Jullie hebben allemaal beloften gekregen toen jullie gedoopt zijn. Doch daarmee ben je nog niet verlost. Voor heel velen is de belofte helaas dood kapitaal. Ze hebben wel de belofte, maar het zegt hen niets. Ze hebben er nooit enige werkzaamheid mee. Dit wordt anders als het door de Heilige Geest, naar Gods vrijmachtig welbehagen wordt toegepast. Dan komt men eerst recht geestelijk in „verwachting” te verkeren. Men heeft dan zijn verwachting niet van beneden, niet van mensen, niet van zichzelf, maar van God. Men heeft dan op grond van de ontvangen belofte ook een pleitgrond waarop men terug kan vallen. Het leven van de dichter van psalm 119 is dan geen vreemde zaak:

Gedenk aan 't woord gesproken tot Uw knecht
Waarop Gij mij verwachting hebt gegeven;
Dit is mijn troost, in druk mij toegelegd,

Dit leert mijn ziel U achteraan te kleven.

Al 't geen Uw mond aan mij had toegezegd,

Gaf aan mijn hart vertroosting, geest en leven. vs.25.

Men leidt dan als drager van de belofte een aangebonden leven aan de troon van Gods genade. Men ziet dan, terwijl men hopen op Hem wacht, naar de vervulling uit.

Ik zou zeggen, **jongens** en meisjes, sta naar deze dingen. En wees er niet gerust op zonder meer, dat ge gedoopt zijt en dat ge de belofte ontvangen hebt, en dat het daarom wel in orde komen zal, zonder dat er enige zielswerkzaamheden met de belofte zijn. Want zo zijn er ook **velen**. Doch zij stellen zich op valse gronden gerust. Het leven kent werkzaamheden. De dood niet ! Denkt er maar eens over na, en ziet er je winst mee te doen.

Nadat de moeder van Simson de belofte had gekregen dat ze een kind zou baren, werd haar ook gezegd welk een kind het zou zijn. Het zou een Nazireër Gods zijn. Het woord Nazireër betekent „afgezonderde”, een „gewijde”. Het wijst op iemand die zijn leven besteden moest in de dienst des Heeren, en dat geheel en al. In Num. 6 kunnen jullie de wet op het nazireerschap lezen. Kijk het maar eens na, het is een nuttige bezigheid. Nu waren er twee soorten nazireërs. Er waren er die het voor een bepaalde tijd waren en er waren er die het voor hun leven waren.

Degenen die het voor een bepaalde tijd waren, hadden zichzelf door een belofte daartoe aan de Heere verbonden. In die tijd moesten zij zich dan aan zekere voorschriften houden.

Het kind dat de vrouw van Manoah voortbrengen zou, werd er door de Heere toe geëigend, afgezonderd om Nazireër te zijn. Hij zou een Godgewijde zijn van zijns moeders buik af. Dus heel zijn leven, reeds vanaf voor zijn geboorte.

Daarom moest zijn moeder zich ook in acht nemen. Want zij mocht geen wijn, noch sterken drank drinken. Zij mocht ook niets eten wat onrein was. En op zijn hoofd mocht geen scheermes komen.

Voor Simson betekende dat, dat zijn begeestering niet van beneden mocht komen. Daarom moesten van meet af aan alle spiritualia uit zijn leven geweerd worden. Hij moest aangegord worden door de Heilige Geest. Dat is de Geest van Boven, de Geest die uit God is.

Dat zijn haren niet mochten worden afgeschoren wil zeggen dat zijn leven restloos in de dienst des HEEREN moest staan. Hij moest een Godgewijd leven leiden, om het maar heel eenvoudig te zeggen, met „huid en haar”.

Dat een en ander betekenis had voor de moeder, is duidelijk. Zij kon tijdens haar zwangerschap maar niet raak leven. Zij moest zich altijd in acht nemen. Zij moest bedenken, dat het kind waarvan zij de moeder worden zou, een bijzonder kind zou zijn.

En ik geloof dat zij zich dit ook heel goed bewust geweest is. Zij heeft daarom het kind tijdens haar zwangerschap niet alleen gedragen onder het hart, maar ook op het hart. Zij zal dit ongeborn kind den Heere voortdurend hebben opgedragen, en God gedankt hebben dat zij er toe verwaardigd worden zou om een verlosser voort te brengen.

Het Nazireerschap wordt als zodanig onder ons niet meer gekend. Het heeft zijn volkomen vervulling gevonden in de Heere Jezus Christus. Doch dit wil niet zeggen dat er voor ons niets meer uit te leren valt. Ik geloof het terdege.

Als jonge vrouwen in verwachting raken, hoe wordt dan de vrucht gedragen ? Ik dacht dat dit een vraag was, die toch wel gesteld mag worden. Bij velen is er blijdschap als het de eerste of de tweede is. Doch als het er meer zijn, of de blijdschap dan ook nog zo groot is, daar kun je in veel gevallen in deze moderne tijd wel een vraagteken achter zetten.

En als men een kind draagt onder het hart, wordt het dan ook als een nog ongeborn vrucht gedragen op het hart ? Daar moet een ieder die dit raakt, voor zichzelf maar een antwoord op zoeken te geven. Noodzaak is het wel. Want de HEERE zegt dat we Hem in al onze wegen moeten kennen. Dat is ook in het dragen van kinderen. Het zijn toch altijd nog vruchten die door Hem wonderbaarlijk

worden gemaakt. We wezen daar reeds eerder op en vallen niet in herhaling.

Spiritualia ! Dat is alles wat van de wijnstok komt - alcoholische dranken. Het gebruik wordt in de bijbel normaal nergens verboden. Het kan in bepaalde omstandigheden zelfs wel als medicijn dienen en op een vermoeide ziel een gunstige uitwerking hebben. Doch al is het gebruik niet verboden, men komt heel gemakkelijk tot misbruik. En dan is het wel verboden. Paulus zegt in Ef. 5 : 18: „En wordt niet dronken in wijn waarin overdaad is, maar wordt vervuld met de Heilige Geest”.

Ik geloof dat een waarschuwend woord aan het adres van jonge mensen wel op zijn plaats is. Want het gebruik van drank is erg aantrekkelijk. Elke drinker is met één glaasje begonnen. En daar laat men het dan niet bij zitten. Vooral niet als men in gezelschap is. Dan wordt het ene rondje na het andere weggegeven en het resultaat is dat men met een op hol geslagen hoofd en een lege portemonnaie huiswaarts keert. Om dan van de daarbij komende ellende maar niet te spreken. Laten onze jongeren op hun hoede zijn en acht geven op het woord van God. En niet alleen de jongeren, ook de ouderen.

Die moeten ten deze een goed voorbeeld geven. En of dit altijd gebeurt, ik kan het niet beoordelen. Doch de Heere ziet alle dingen. Daar wil ik voor ditmaal me besluiten. Wie daar rekening mee houdt, altijd ! wordt ongetwijfeld voor veel kwaad bewaard.

Jullie aller vriend, Ds. H.C.v.d. Ent.

BOEKBESPREKINGEN

Boeken van Uitgeverij-boekhandel G. Kool
Postbus 177, 3900 AD Veenendaal

1. E. Fransen: De kostelijke bruidsschat.

Op het titelblad volgt nog: betaald door de Zone Gods voor Zijn uitverkoren bruid tot eeuwige verwondering in heerlijkheid; zijnde de inhoud van acht leerredenen waaraan toegevoegd Sions weeklacht over de verbrekinge Jozefs, of de treurvolle strijd onzer dagen in een voorwoord en leerrede naar Hooglied 1 : 7, 8.

We hebben hier uiteraard te maken met een heruitgave. Ds. Fransen nam indertijd een bekende plaats in. Hij leefde van 1827-1898. Hij heeft verschillende werken uitgegeven, die getuigenis afleggen van zijn geheiligd inzicht in Gods Woord en de wegen die de Heere met Zijn volk houdt. Onder een foto van de schrijver, die in dit boek opgenomen is, lezen we: Wie door Gods Geest is arm gemaakt, verstaat gewis Fransen's schrift en spraak.

De Kostelijke Bruidsschat handelt over: 1. Christus gezalfd-Mattheus 26 : 13, 2. De lijdende Borg in Gethsemané-Mattheus 26 : 30, 3. De Zone Gods verworpen-Lukas 22 : 56, 4. De Koning Israël bespot-Johannes 18 : 28, 5. Het heilig Offerlam veroordeeld-Johannes 19 : 16, 6. Des Heilands uitleiding uit Jeruzalem-Lukas 23 : 26, 7. De Heere der heerlijkheid gekruisigd-Lukas 23 : 26, 8. Het zalig sterven van de hemelse Brudegom-Johannes 19 : 30.

Dit werk zal zijn weg wel weer vinden. Het is keurig uitgegeven en kost gebonden f 22,50.

2. Ds. Joh. van der Poel: Ten tijde des ouderdoms en Bijeen vergaard.

In het eerste boek vinden we predikaties, meditaties, overdenkingen en brieven van Leen Potappel. Het is uitgegeven ter gelegenheid van de 70e verjaardag van de schrijver. De eerste preek handelt over Ps. 71 : 9, die Ds. van der Poel toen gehouden heeft.

In het tweede boek komen voor predikaties, meditaties, twee brieven aan ds. W.C. Lamain (over twee vermiste kinderen, die weer terecht komen, en de overkomst en bevestiging van ds. Smits) en 1250 spreuken, betreffende diverse voorvallen uit het geestelijke leven.

We hebben al eens eerder gelegenheid gehad om over publikaties van Ds. van der Poel te schrijven. Wat we hier vinden ademt dezelfde geest. Hij is een begenadigd man met singuliere gaven, die op zijn wijze het evangelie der genade verkondigt. Dat doet hij al meer dan veertig jaren, met een hartelijke begeerte, dat de Heere zijn arbeid en ook die van anderen mocht gebruiken tot de uitbreiding van Zijn koninkrijk en de verheerlijking van Zijn Naam. Steeds trok hij veel hoorders, die van heide en ver komen om naar zijn prediking te luisteren.

De Heere moge ook het lezen van deze werken zegenen. Zij kosten gebonden f 28,50 per stuk.

3. Samuel Rutherford: Christus stervende en zondaren tot Zich trekkende.

Op het titelblad wordt daaraan nog toegevoegd: of een beschouwing van onzen Zaligmaker in Zijn zielelijden, Zijn liefelijkheid in Zijnen dood en wat die hebben teweeggebracht, waarin sommige gevallen van zielsonrust in zwakgelovigen en gronden van onderwerping onder de afwezigheid van Christus, met de ebb en vloed van vrije genade, zijn open gelegd. Verhandeld in leerredenen over het Evangelie van Johannes Hoofdstuk XII: 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33. Hier zijn ook enige noodzakelijke afwijkingen tussengevoegd, overeenkomstig de gelegenheid des tijds, nopens verschillende dwalingen der Antinomianen en een korte verdediging van de leer der Protestanten tegen de algemene bewering der Arminianen, dat Christus voor alle en een ieder der mensenkinderen gestorven is; de moraal en het voorstaan van de wederstandelijke bekering van zondaren, en welk geloof van allen in de zichtbare Kerk vereist wordt, om welks gemis velen veroordeeld zijn.

Rutherford is onder Gods volk bekend en geliefd. Hij werd ongeveer in 1600 geboren en stierf 29 maart 1661. Hij is hoogleraar geweest aan de universiteit te St. Andrews in Schotland. Na de Restauratie werd hij afgezet en ter verantwoording geroepen, beschuldigd van hoogverraad. Voordat het proces voortgang kon hebben nam de Heere hem weg.

Dit werk werd indertijd door C.B. van Woerden vertaald en is nu opnieuw uitgegeven. Het is een verblijdend teken, dat ondanks veel vervlakking er toch nog vraag is naar zulke werken. Zo spreekt Rutherford nog eeuwen nadat hij gestorven is. De gedachtenis des rechtvaardigen zal tot zegening zijn. Het werk is uitgegeven in twee gebonden delen, die samen bijna 1000 blz. tellen en f 85,- kosten.

4. De Vrije Presbyteriaanse Predikstoel.

Dit boek is in het engels uitgegeven door de commissie voor de uitgaven van boeken van de Vrije Presbyteriaanse kerk van Schotland in 1961 en uit het engels vertaald door H. van Vliet.

Het bevat preken van overleden predikanten van die kerk, met name Donald MacFarlane, Donald MacDonald, Neil Cameron, James S. Sinclair, Donald Beaton, Neil MacIntyre en Malcolm Gillies. Sommige van hen zijn in ons land door publicaties van of over hen niet geheel onbekend. Van elk hunner is een korte levensbeschrijving opgenomen. Ds. F. Mallan schreef een woord ten geleide.

Dit boek wordt verspreid met de wens, dat we door de genade Gods in staat gesteld mogen worden, om „te strijden voor het geloof, dat eenmaal de heiligen overgeleverd is” en om te getuigen tegen de kwaden van het papisme, arminianisme, rationalisme en alle andere soorten van valse leringen.

Aldus schreef de Voorzitter van bovengenoemde commissie in een voorwoord. Kool zorgde voor een passende uitgave.

5. Joh. G. Veenhof: Trouwe makkers, Vlekkie in het bos, Het nieuwe vriendje en: De boswachterskinderen op speurtocht. Deze kinderboekjes gaan over een hondje, dat door vacantieangers werd achtergelaten en door kinderen gevonden en in huis opgenomen werd, een soortgelijk verhaal over een klein poesje, verder over het kalfje van een reeget, dat bij de boswachter thuis opgroeit en tenslotte over kinderen van de boswachter, die ontdekken dat er onraad is, zodat door hun toedoen stropers op heterdaad betrapt worden. De boekjes zijn op spannende wijze geschreven en laten zien het leven in de bossen en wat kinderen al niet kunnen meemaken. Deze boekjes zullen hun weg wel vinden. De eerste twee kosten f 7,95 en de andere twee f 9,95 per stuk

B.

Voor een fijne vakantie in eigen sfeer

VAKANTIECENTRUM

„DE VERRASSING” TEXEL

Voll. pension voor gezinnen, jongeren en ouderen.

Bungalows en sta-caravans.

Postbus 302, 1794 ZG Oosterend-Texel.
Tel. 02223 - 661 of 391.

ALLE BEGRIP TE BOVEN (66)

16. Samuel Hughes, een mijnwerker van Shropshire (4).

Daarna wenste ik naar de kapel te Lord's Hill te gaan, die mijn broer Samuel ook bezocht. Ik moest stiekum gaan om het voor mijn man te verbergen en toen ik eens bij het terugkeren was opgehouden, stond hij in groot ongenoegen mij op te wachten en de volgende zondag sloot hij mij in huis op, tot ik zou beloven, dat ik naar de Kerk zou gaan. Dit maakte mij erg boos, maar ik gaf aan zijn wens toe en ik verkeerde toen in een soort waan, bang dat ik de Heere bedroefd had door aan mijn man toe te geven. Ik vertelde mijn moeite aan mijn broer, die mij aanspoorde om naar de kapel te komen, maar mijn man maakte dit toen voor mij onmogelijk. Ik riep gedurende twee of drie jaar de Heere aan in mijn verdriet. Mijn ernstig verlangen was om te weten waar des Heeren volk was en om toestemming te krijgen met hen samen te komen in godsdienstige samenkomsten." Samuel zei van de bediening te Lord's Hill: „Het was een gezonde leerstellige bediening, trouw naar de letter, die tot op deze dag vaak een troost voor mij geweest is en van veel nut voor mij in het onderzoeken van Gods Woord. Maar er ging iets om in mijn arme ziel, waar de dominee haast niet over sprak, een hoofdsnaar van de harp, die hij niet kon laten of deed klinken. Dan dacht ik, dat ik het verkeerd had, daar zovelen van het woord schenen te genieten. Deze dingen brachten mij tot schreeuwen en roepen tot de Heere om hulp, want ik trok soms al mijn godsdienst in twijfel en dacht dat het allemaal verdwenen was..... Ik begon een gespekkelde vogel onder hen te worden. Ik hoorde niets waar ik baat bij had, dus ging ik hier en daar luisteren op zoek naar een bevindelijke predikant. Soms ging ik naar Shewsbury, een wandeling van vier en twintig mijl, soms naar Broseley nog veel verder. Eens hoorde ik van een getrouwe prediker te Little London, vlakbij Wolverhampton, maar hoe kon ik hem gaan horen? Het was ongeveer zes en veertig mijl van mijn huis en ik was erg arm. Maar noch armoede noch de reis konden mij tegenhouden. Ik schraapte wat geld samen en daar ging ik; ik liep naar Shewsbury, nam de trein naar Wolverhampton en liep naar Little London. O, wat een vereniging was er tussen mij en die dominee, toen hij in gebed ging! Zijn tekst was: „Aangaande Gad, een bende zal hem aanvallen, maar hij zal ze aanvallen in het einde”. O, hoe ging hij het in- en uitgaan na, het op en neer, de vreugdes en smart, die in mijn bezwaard gemoed gaande waren! Ik dacht: dit is van de Heere, want niemand kent mij hier. Na de dienst kwam een waardige oude heer naar mij toe en vroeg mij bij hem te komen eten. Na het eten gingen we naar een gebedssamenkomst en mij werd gevraagd ook mee te doen. Ik gaf de 84e Psalm op (Watts): *Mijn ziel, hoe liefelijk zijn deze*

woningen. Waarlijk, het was een liefelijke plaats voor mij! De dierbare Heere maakte mijn mond vol met woorden en daar was een ander Bochim voor mijn arme dorstige ziel. De vriendelijke heer nam mij mee voor de thee. Toen gingen we naar de avonddienst. De tekst was: „Gij hebt mij gegeven de erfenis dergenen die Uw Naam vrezen”. Dit bevestigde wat ik 's morgens gehoord had.

Toen dacht ik erover naar Wolverhampton terug te gaan en mij klaar te maken voor de vroegetrein op maandagmorgen, maar er vloede zo'n vreugde, troost en bemoediging in mijn ziel, dat ik haast verward was. Ik wist niet welke weg te nemen! Zo vroeg ik een jongeman de weg naar Wolverhampton. Hij wees mij de weg, maar ik was al gauw de weg weer kwijt. Hij stond met nog een paar anderen, zo bleek het, mij na te kijken. Toen liepen ze met mij mee en brachten mij op de hoofdweg. We hadden aangename gesprekken over de preek en toen we afscheid namen, schudden ze mij de hand en één van hen liet een halve kroon in mijn hand achter, die voor mij de terugreis naar Shewsbury betaalde! Zo reisde ik in die dagen twee en negentig mijl om een evangelische preek te horen. O, hoe bevestigde deze reis en de dingen die er mee verbonden waren mij weer in mijn vroegere gedachten over Christus en Zijn Evangelie.

In januari 1843 hoorde Samuel, dat een predikant het evangelie preekte in Wrenthall, Pulverbach. Dit was Mr. Bourne op zijn derde bezoek aan Pulverbach. Hij was in december met zijn dochter Philippa aangekomen en logeerde bij mevr. Gittings op The Grove. Hier werden zijn ochtendlezingen goed bezocht, de drie dames Gilpin (want Catharine was er toen ook) en vaak drie van hun dienstboden, die regelmatig kwamen. Sukey ging elke dag en probeerde niets te missen. Ze zei, dat „zij en Charles en hun stevige kleindochtertje als ze allemaal samen hard werkten, een shilling per dag kunnen verdienen door stenen in het land van de boeren op te rapen en daar het weer zo mooi was hebben ze goed verdiend, beter dan andere winters. De grote tegenstand is het meest van de boeren die samen werken om mijn bijeenkomsten tegen te gaan, niet uit onbeleefdheid tegen mij, maar om te voorkomen, dat hun vrouwen en opgroeiende kinderen ze bezoeken. Mevr. Rawson, de slagersvrouw, wordt zoveel mogelijk door haar man tegengewerkt, maar is vast besloten om te luisteren. Ze had geen kans, toen ik hier eerder was, zei ze, maar nu, als ze uitgaat om bestellingen op te nemen of inkopen te doen, maakt ze het altijd zo, dat ze bij mijn huis is als de lezingen beginnen. Ze vertelde mij vandaag, dat ze nooit wat begreep, totdat ze mij hoorde. Nu begrijpt ze de strijd tussen hoop en vrees en gisteren voegde ze er aan toe „werd ik er als een Zacheus toe gebracht naar beneden te komen en al dacht ik eerst, dat deze plaatsen de slechtste en de geringste waren, waar ik kon wezen, nu vind ik ze de beste en had ik een goede dag in het luisteren”.

KINDEROGEN

TRANEN DROGEN

Door Uw hulp: Voedsel, kleding en onderwijs. Voor kinderen in Nicaragua, Guatemala, India, Haiti en andere landen. U kunt zo'n kind financieel adopteren voor **f 35,-** per maand. Opgeven bij: J. Slot, Rembrandtlaan 10, Doorn. Tel. 03430-4103

Het adres voor al Uw goede boeken

Stationssingel 50
Tel. 08385-13978
Postbus 177
3900 AD Veenendaal

Voor bijbels, boeken en muziek is **LINDENBERG** uniek!

Grote voorraad
Snelle levering
Ook van de allernieuwste uitgaven.

Lindenberg's
boekhandel

Slaak 4 - 14,
3061 CS Rotterdam.
Postbus 4209,
3006 AE Rotterdam.
Tel. 010 - 111607.

Bent u te moe, terneergeslagen, En snakt u naar verzorgde dagen, Voelt u zich eenzaam en verlaten, Of zoekt u and'ren om mee te praten, Bel dan eens naar:

„Repos Ailleurs”

Geen radio of TV gezeur, De sfeer is huis'lijk, 'teten goed, Wat hulp kan ook, wanneer het moet, Dieët is ook al geen bezwaar. Dus belt u naar: 03438-12466, Driebergen.

VOOR DE PAPOEA GEEN PLAATS

Voor de Papoea is geen plaats meer in zijn eigen land. De Indonesische integratiedrang kent geen ruimte voor wat een volk eigen is. De Papoea verdwijnt.

De Papoea verdwijnt, omdat

- * zijn land overlopen wordt door immigranten
- * de Indonesiërs hem wantrouwen
- * Indonesiërs hem uit zijn baan drukken
- * geen arts meer op toernee gaat
- * de verplegers zonder medicijnen zitten
- * alle soorten epidemieën onbestreden blijven

Dit alles en nog veel meer staat te lezen in het rapport van ervaringen, opgedaan door een medewerker van onze ambassade in Djakarta en thans in studie bij de leden van de Tweede Kamer.

WIJ MOETEN NIET LANGER WACHTEN.....

er zijn mensen in nood, al jaren lang. Ons Papoeafonds kan het tij niet keren, maar wij helpen vandaag, waar wij kunnen. Maak ons dat helpen mogelijk.

UW GIFT IS EEN HANDREIKING TEN LEVEN.

PAPOE-FONDS
Postgiro 243000
Rozendaal 27,
8431 PD Oosterwolde
Bank: Amro-Eindhoven
Rekening 44 40 72 470

Voor alle informatie:
Van Randwijcklaan 104
3815 MT Amersfoort.
Telefoon 033 - 728690.

Stichting Hulp aan Papoea's in Nood

TE HUUR

vacantiehuis en luxe stacaravan bij de mooie Walcherense kust.
Tel. 01187 - 1441

's-GRAVENHAGE

Het bestuur van de Vereniging tot het verstrekken van Kleuter- en Lager Onderwijs (Basis-onderwijs) op Reformatorische Grondslag te 's-Gravenhage, vraagt met ingang van het nieuwe schooljaar een

ONDERWIJZERES

van Reformatorische signatuur, voor klas 2 van de Eben-Haëzerschool, Hilversumsestraat 8 te 's-Gravenhage.

De school, die tot op zekere hoogte een streek-functie vervult, heeft zes leerkrachten en wordt bezocht door ca. 150 leerlingen.

Er worden pogingen in het werk gesteld om aan de school ook een kleuterschool te verbinden.

Inlichtingen bij het hoofd der school, de heer P. Noordermeer, tel. thuis 070 - 456410 of op school 070 - 639636.

Sollicitaties met referenties te richten aan de secretaris van het bestuur, Ir. Z.C. Verheij, Berkenbosch Blokstraat 37, 2586 HE 's-Gravenhage.

PLAATS UW FAMILIEBERICHTEN IN BEWAAR HET PAND

TALRIJKE DANKBETUIGINGEN

ontvangen wij van hen die ten einde raad één van onze meer dan 40 verschillende kruidenrecepten bestelden, o.a. eczeem, galsteen galaandoening hoge bloeddruk, hoofdpijn, ischias, koorts, kriebelhoest, laxeer, migraine, vermagering, zenuwen enz. enz.

Alle soorten zijn verpakt in kuren voor een maand

HOTEL

DREYEROORD - OOSTERBEEK

Telefoon 085-333169

Het hotel waar mevrouw zich „uit” - en mijnheer zich „thuis” voelt.

(verzendskosten à f 12,50 inbegrepen).

Vermeld wel duidelijk welke soort U wenst.

NIEUW!!!

De soorten vermagering, zenuwen en vochtafdrijvend, nu ook in **tabletvorm**
Maandkuur f 15-

Drogisterij SIKKING

Barrevoetstraat 5
Haarlem
Tel. 023 - 312882
Girc 190609